

6. Осташук І. Сакральний символізм як фактор культурної ідентичності / І. Осташук // Історія релігій в Україні, 2015 р. : наук. щорічник / Ін-т Карпюк Л. Старозавітна символіка в сюжеті ікони «Богородиця Нев'янучий цвіт» / Л. Карпюк // Історія та сучасність Православ'я на Волині: матеріали наук.-практ. конф., 13-14 груд. 2010 р. / Укр. Православ. церква, Волин. єпархія, Волин. духов. семінарія. – 2-ге вид. – Луцьк, 2013. – С. 96–101.

Джима І.В.

студент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ВИДИ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ САКРАЛЬНОЇ ГЕОМЕТРІЇ

Сакральна геометрія – це свого роду світогляд, результат містичних переживань людини в потязі знайти відповіді на питання утворення Всесвіту. Хтось вважає цю науку божественної пропорційності, хтось – формою упорядкування Всесвіту. Але її поява, як наукового терміну – це правдavia основа спостереження за вже існуючою гармонією, для розбудови та розвитку світу.

Реальність – це конструкція свідомості, встановлена в лінійний час, щоб пережити та записати людські емоції. Реальність базується на науці та математиці – алгоритмах. Термін «сакральна геометрія» часто використовується археологами, антропологами, геометріками та метафізиками, щоб охопити релігійні, філософські та духовні вірування, що виникли навколо цієї геометрії в різних культурах протягом біогенетичного експерименту людини.

Таким чином, сакральна геометрія стала основою для:

- символіки в декоративно-прикладному мистецтві,
- перспективи та конструювання в архітектурі,
- законів створення композиції в образотворчому мистецтві,
- передачі канонів релігійного жанру,
- філософії символізму.

Основні символи сакральної архітектури: коло, рівносторонній трикутник, квадрат, пентаграма, золотий перетин.

Коло – можливо, найдавніша фігура, відома людству; вона зустрічається в природі найчастіше. Рівносторонній трикутник отриманий з перетину двох кіл, намальованих кожен від центру іншого. Будь-які багатокутники можна зображувати, додаючи все нові рівносторонні трикутники до вже наявних. Квадрат – унікальна геометрична фігура, що дозволяє отримати точне розподіл і множення на 2. Пентаграма (отримана з шестикутника) – стародавній символ здоров'я і порятунку, використовується в якості символу для заклинання злих духів. Як геометрична форма, вона має безліч значень. Її зв'язок із золотим перетином дає можливість нескінченного розподілу в обох напрямках, роблячи цей символ ще більш містичним. Людина є центр власної відносної просторово-часової композиції, через яку він отримує космічне посвячення. Те, що знаходиться від нього в різних напрямках, стає минулим і майбутнім, а центром завжди залишається індивідуум, носій свідомості вічного сьогодення.

Золотий перетин – це відношення, які використовували протягом всієї історії людства. Воно виявляється при установці будівель, створенні художніх робіт і так далі. Всі ці речі об'єднуються, щоб створити повну гармонію будівлі. Кожна частина має свою форму і розмір. Ніщо не може бути додано або видалено без порушення гармонії [1].

В архітектурі найбільш поширеним і давнім прикладом є піраміда. Піраміди мають в своїй основі дуже сильний закральний знак – трикутник. Трикутники зі сторонами $3/4/5$, $5/12/13$ і $7/24/25$ – це приклади правильних трикутників, чиї боки представляють цілі числа. Трикутник зі сторонами $3 / 4/5$ знаходиться в так званій камері царя Великої піраміди, яка «взявши» на озброєння ці трикутники, створює в своїх межах інтенсивне хроналогічне поле, що вбиває мікроби і сприяє муміфікації тіла. Відомо, що люди, які довго перебували в критичній зоні піраміди, незабаром гинули, не зумівши впоратися з впливом цього поля: мертві клітини їх організмів не відновлюються. Форма піраміди визначає її властивості як генератора енергій, які впливають на живий організм [3, с. 106].

Лувр – перлина Парижа – один з найбільших і популярних музеїв світу. Як і з усіма старовинними будівлями з багатою історією, з Лувром пов'язано безліч містичних історій і легенд. Це приклад, усвідомленого аналізу сакральної геометрії в архітектурі. Параметри скляної піраміди Лувра:

– Піраміда складається з 603 ромбовидних і 70 трикутних скляних сегментів товщиною 21 мм.

– Висота піраміди – 21,65 м, довжина сторони основи – 35 м, кут нахилу – 52 градуси.

– Вага піраміди – близько 180 тонн.

– Прототипом слугує піраміда Хеопса.

Інколи в архітектурі зустрічаються елементи геометричних форм у фасадах, орнаментах та оформленнях. Капітель є окрасою римських споруд. Спіраль, яка лежить в основі є прикладом сакральної геометрії. Це приклад сакралізації храму через орнаменти.

Дзвони прямо пов'язані з таїнством часу і теж мають закладену в собі сакральну геометрію. По всьому світу розкидані баштовий годинник, точний відлік часу яких супроводжується боєм. У Туреччині дзвонити було заборонено під приводом, що він обурює спокій душ, які живуть в повітрі. В Індії дзвонять в дзвін, бажаючи привернути увагу божества. Дуже велике значення мають ретельно дзвіночки в буддизмі [2].

У Парфеноні спостерігається реалізація еталонів довжини, пов'язаних з числами 1 і 5. Його творці уникали прямих форм, властивих багатьом архітектурним спорудам, і прагнули наблизити форми храму до природи, а красу – до краси людського тіла. Звідси і явна перевага числа Фі, що знаменує собою природу як Божество і вище творіння Господа – людини.

Архітектура храмів будувалася за відповідними канонам релігій і культур, історія яких закодована в символах прийнятих ними.

Геометрія природи – фрактальна геометрія. Сама природа користується її досягненнями та приклади цього можна знайти всюди: від спіралей раковини й квіток маргаритки до симетрії шестикутних бджолиних сот. І відтворення даних принципів побудови при створенні композиції є найпростішим проявом сакральної геометрії. Шляхом вивчення фракталів, були створені орнаменти, що мали свою симетрію, та ритм. Кожен народ має свою символіку, в яку закладає свій посліл.

У міру відчуження людини від всіх форм духовного і універсального знання, символи, що несуть ознаки давньої філософії проявляються в несподівано химерних формах, наприклад, у так званих «хлібних колах» – це загадкові утворення на полях з діаметром від десятків до сотень метрів. Найпростіший з усіх малюнків на полях має форму правильного кола. Колоски в межах цього кола «згладжені» або часто зігнуті, утворюючи спіраль. Кола на полях представляють одну з найбільш важливих,

загадкових і містичних невирішених таємниць нашого часу. Засоби інформації часто висміюють їх, прихильники поклоняються їм, відомі вчені вивчають їх, але поки що немає ніякої повної теорії щодо їх появи. Повідомлення з Африки, Азії, Північної та Південної Америки, Австралії, Європи і навіть Океанії вказують на існування кіл на таких різноманітних зернових культурах, як тютюн, хлібні злаки, дерева, полуниця, картопля, брюссельська капуста, цукрова тростина і навіть боби.

Майже у всіх народах зустрічаються прості символи: коло, куб, трикутники. Ускладнюючись та розвиваючись орнаменти набували символічного значення: Око Ра, інь-янь, уроборос, дерево життя, хрест, спіраль, солярний знак, що став основою трипільської культури, анкс. Все це основа декоративно-прикладного мистецтва. В ювелірному мистецтві та художній обробці металів орнаментика сакральної геометрії зустрічається найчастіше: славнозвісна скіфська пектораль.

Сакральна геометрія застосовується в Індії для створення мантр, які складаються з геометричних фігур, де кожна з них має певне смислове і священне значення. Наприклад, трикутник, вістрям вгору означає вогонь і чоловіче начало, вістрям вниз – воду і жіноче начало. Поєднання цих фігур утворює шестикінецьну зірку й означає статичну рівновагу або баланс, між Людиною і Богом. Також є зіркою Давида. Або ж створюються на основі сфер утворюючи квітку життя, інколи куб Метатрона. Сакральна геометрія Мандали, що використовується при медитаціях в буддизмі й індуїзмі представляє в більшій частині божественну геометричну інтерпретацію космосу, усього Всесвіту або його окремих компонентів.

Найбільш усвідомлено сакральна геометрія сформувалася в мистецтві в період Середньовіччя. З розвитком і піднесенням релігії почався аналіз та розширення вивчення знаків сакральної геометрії для використання їх, як основи композиційної побудови, так і магічним впливом на свідомість людини. Найважливішим для християнства є геометрична форма хреста, один з найдавніших сакральних символів. Існує велика різноманітність форм і розмірів, наприклад, мальтійський хрест, кельтський хрест – символ давнього кельтського християнства. Вважають, що він має давніші язичницькі корені. Існують численні приклади зображення хреста і кола, які деякі джерела називають «сонячними хрестами». Іншою досить важливою фігурою сакральної геометрії християнства можна вважати зірку. Один з варіантів цієї фігури можна зустріти в Старому Завіті. Вважається, що цей знак зображений у печатці Соломона, отриманої від батька (зірка Давида). За іншою версією, печатка Соломона, це

восьмикутна зірка, у вигляді пентаграми. Сакральна геометрія Зірки Віфлему має чотирнадцять променів. Також мандорола та Всебачуче око, які в сакральній геометрії будуються шляхом поєднання сфер.

Сюжет ікони, в якій Христос показаний з циркулем, яким він повторно створює всесвіт з хаосу первісного стану. Цю ікону можна також розуміти як образ індивідуального самотворення; тут, як і в багатьох середньовічних образах Христа, виразно присутній тантричний символізм. Христос тримає циркуль рукою, яка перетинає життєвий центр, званий серцевої чакри, і з цього центру він упорядковує хаос життєвих енергій, що містяться в нижніх чакри, які позначені на тілі центрами на пупку і геніталіях. Геометрія символізується тут в обох сенсах – і в індивідуальному, і в універсальному – у вигляді вимірjuального інструменту, за допомогою якого вища архетипові сфера передає порядок і гармонію життєвим і енергетичним світам [1].

Картина П'єро делла Франческа «Хрещення Христа» теж піддається геометричному символізму. Логіка зв'язування Христа (принцип спокутування) з пропорцією Золотого перетину, таким чином, дуже природно констатується тут: Христос є «Слово, що здобула плоть.» А також симетрія картин Босха навіює сакральний дух традицій зображення релігійного жанру.

Золотий перетин та число Фібоначчі стали відкриттям для композиційної побудови в мистецтві. Ще століття тому мислитель епохи Відродження Лука Пачоллі був захоплений цим співвідношенням і написав книгу під назвою «Божественна пропорція», яку проілюстрував Леонардо да Вінчі. Книга вивчає різні геометричні тверді речовини та співвідношення зовнішнього вигляду в архітектурі та тілі людини. Робота над книгою настільки захопила художника, що він почав власні пошуки ідеалу. Вітрувіанська людина – стала зображенням будови людини з точки зору математики й сакральної геометрії. Виконаний Леонардо да Вінчі приблизно в 1490 році й поміщений в одному з його журналів. На ньому зображена фігура оголеного чоловіка у двох накладених одна на іншу позиціях: з розведеними в сторони руками й ногами, вписана в коло, з розведеними руками та зведеними разом ногами, вписана у квадрат. Малюнок і пояснення до нього іноді називають канонічними пропорціями.

Але саме в людському тілі ми можемо виявити метафізичне значення числа, яке мається на увазі в вислові Геракліта: «Людина є міра всіх речей». Відповідно до декількох традицій (які дали нам канон людського тіла: опис пропорцій середнього та ідеального тіла) пупок ділить тіло відповідно до

Золотої пропорцією. Якщо прийняти всю висоту тіла за 1, то його частина від ніг до пупка відповідно до єгипетським, грецьким та японським канонами буде дорівнює 1, а та частина, яка йде від пупка до верхівки голови, буде дорівнює 1. Тіло ділиться рівно навпіл статевими органами. Це вказує на зв'язок сексуальності з функцією роздвоєння, ділення на два. При народженні, з усім тим, саме пупок розділяє дитини точно навпіл, а потім в процесі дорослішання пупок пересувається до точки, в якій тіло ділиться відповідно до числа фі. Таким чином, місце розташування пупка у міру зростання людини зв'язується з ідеєю руху від роздвоєного сексуального стану у своїй природі до пропорційного відношенню з одиничними за допомогою асиметричної динамічної потужності.

В «Джаконді» да Вінчі втілив головний принцип золотого перетину, створивши шедевр доби Відродження. Своїми працями й розробками славився й Альбрехт Дюрер. Його відомі гравюри мали в собі сакральні образи не тільки в основі побудови, але і як окремі елементи композиції. Найвідоміша і найзагадковіша – це гравюра «Меланхолія», вважається, що в композиції прихований магічний квадрат. А от вписані й закодовані знаки сакральної геометрії знаходяться в гравюрі «Тайна вечеря», де видно утворення «Квітки життя».

У природі завжди можна знайти геометричні архетипи, які демонструють характер кожної суттєвої форми та її характеристику. Вони символічно випромінюють основний метафізичний принцип єдності частин одного цілого. Для особливих процесів, що знаходяться в зовнішньому світі, потрібно вчити форму форму предметів. В даний час багато говорять про кризу в науці, зокрема і кризу в геометрії, яка лежить в основі усіх прикладних наук, та мистецьких форм. Сакральна геометрія стосується абсолютно всього, а її вивчення зі сторони мистецтва дає змогу доповнювати та відкривати нові течії та під-стилі в сучасному та традиційному мистецтві.

Список використаних джерел:

1. Властивості пірамід. URL: <http://uadepe.ru/faq/2644-vlastivosti-piramid.html> (дата звернення: 27.09.2020).
2. Голубець О. М. Художнє життя 1970-х середини 1980-х років: «Втеча» у сфери декоративно-прикладного мистецтва // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. – 2002. – № 2. – С. 62–68.
3. Іолана Прокопенко «Сакральна геометрія: Енергетичні коди гармонії», 2014. – С. 15–300.